

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Будівельна діяльність відіграє одну з ключових ролей у вітчизняній економіці і тісно пов'язана з іншими сферами господарювання, сприяє розвитку малого і середнього бізнесу та створенню нових робочих місць. Відповідно, від ефективності діяльності персоналу цього виду економічної діяльності в кінцевому підсумку залежить подальша динаміка розвитку вітчизняної економіки загалом.

Не зважаючи на те, що у 2015 році, порівняно з 2010-м, валова додана вартість (ВДВ) будівництва в Україні зросла на 3 562 млн. грн, в останні роки спостерігається негативна динаміка скорочення частки будівництва в структурі ВДВ за видами економічної діяльності [2]. В Україні впродовж 2010–2016 рр. здебільшого спостерігалася зростаюча динаміка обсягів будівельних робіт, за винятком 2013–2014 рр., коли на ситуацію вплинула значна внутрішньополітична дестабілізація в Україні у 2013 році, яка переросла у військову агресію Російської Федерації у 2014 році. Відносне зростання будівельних робіт у 2016 році, порівняно з 2015-м, становило 43,7%, а з 2010-м роком, – 71,8%.

Серед позитивних тенденцій розвитку будівельної діяльності в Україні за 2010–2016 рр. варто виділити зменшення питомої ваги збиткових підприємств (з 44,7% до 29,3%). Так, серед середніх будівельних підприємств лише 20,4% підприємства виявилися збитковими у 2016 році проти 46% у 2010-му. Серед малих підприємств цей показник становив 29,7% проти 44,6%, а серед великих – 33,3% проти 40%. Ураховуючи значне скорочення кількості будівельних підприємств, така ситуація свідчить про погіршення умов господарювання для цього сегменту економіки, а не поліпшення фінансових результатів самих підприємств. У цьому контексті необхідно відзначити про високий рівень тінізації в будівництві. Так, згідно з останніми даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [1], рівень тіньової економіки будівництва становив 42% від офіційного обсягу ВДВ цього виду економічної діяльності у 3 м. 2016 року і 37% у 3 м. 2017 року.

В Україні будівельна сфера забезпечувала роботою 4,3% зайнятого населення в середньому за 2010–2016 рр. Однак, у 2010–2015 рр. виявлено стабільно негативну динаміку скорочення частки будівництва в структурі зайнятого населення країни за видами економічної діяльності: з 4,7% до 3,9%. У 2016 році за рахунок незначного збільшення кількості зайнятих у будівництві (на 2,4 тис. осіб) і скорочення загальної кількості зайнятих (на 166,3 тис. осіб) в Україні частка будівництва зросла до 4,0%.

Загалом за період 2010–2016 рр. кількість зайнятих в Україні скоротилася на 19,7%, а у сфері будівництва – на 31,7%. Незначний приріст (0,4–0,6%) зайнятого населення у будівництві виявлено лише у 2013 і 2016 рр. У 2016 році найбільша кількість зайнятих будівельної сфери була на малих підприємствах – 57,3% (з них 24,0% – на мікропідприємствах). На середніх підприємствах було зайнято 41,4% осіб, а великих підприємствах – лише 1,3%.

Витрати на персонал у будівництві у 2016 році становили 2,9% від загального обсягу витрат на персонал за видами економічної діяльності в Україні. Упродовж 2010–2016 рр. динаміка витрат на персонал у будівництві була нестабільною (табл. 1). Зокрема, скорочення витрат на персонал, порівняно з попереднім роком, спостерігалось на малих і мікропідприємствах у 2013–2014 рр., на середніх – у 2013 і 2015 рр., на великих – 2013–2014, 2016 рр.

Таблиця 1

Витрати на персонал у будівництві в Україні

Роки	Усього, млн.грн	Підприємства					
		великі		середні		малі	
		млн. грн	у % до заг. витрат	млн. грн	у % до заг. витрат	млн. грн	у % до заг. витрат
2016	12471,7	531	4,3	6633,5	53,2	5307,2	42,5
2015	11628,1	573	4,9	6211,6	53,4	4843,5	41,7
2014	15182,8	198,2	1,3	10694	70,4	4290,6	28,3
2013	13681,4	708,9	5,2	7671,5	56,1	5301	38,7
2012	15197,2	815,7	5,4	8734,1	57,5	5647,4	37,1
2011	12498,4	546	4,4	7123,8	57	4828,6	38,6
2010	11024,4	516	4,7	6435,3	58,4	4073,1	36,9

Джерело: побудовано на основі даних [2]

Як результат, за аналізованих сім років витрати на персонал у будівельній сфері зросли лише на 13,1%. Однак, якщо брати показник витрати на персонал у розрахунку на одного зайнятого у будівництві, то ситуація виглядає краще. Так, у 2010 році на одного зайнятого припадало 23 351,8 грн в рік або 1 946 грн в міс. витрат на персонал, тоді як у 2016 році цей показник був у 2,2 рази вищим – 51 323,9 грн в рік або 4 277 грн в міс.

Витрати на оплату праці в структурі витрат на персонал у будівництві склали 82,5% у 2016 році, тоді як у попередньому році було 80,7%. На великих підприємствах фактично усі витрати на персонал спрямовуються на оплату його праці (95,8% у 2016 році), тоді як на середніх підприємствах цей показник становить 82,4%, а на малих і мікропідприємствах – 81,3 і 80,6% відповідно. Таким чином, на розвиток персоналу, підвищення його професійного рівня тощо виділяється незначна частина коштів на вітчизняних будівельних підприємствах.

За останні сім років (2010–2016 рр.) середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у будівельній сфері зросла у 2,7 разів (рис. 1). Рівень оплати праці в будівництві був нижчим, ніж в Україні загалом (наприклад, у 2010 році на 21,0%, а у 2016-му – на 8,7%). Однак заробітна плата працівників будівельної сфери упродовж 2010–2016 рр. зростала швидшими темпами (у середньому щороку на 17,7%), ніж загалом в Україні (на 15,4%), що скоротило розрив між абсолютними величинами заробітних плат у 2016 році.

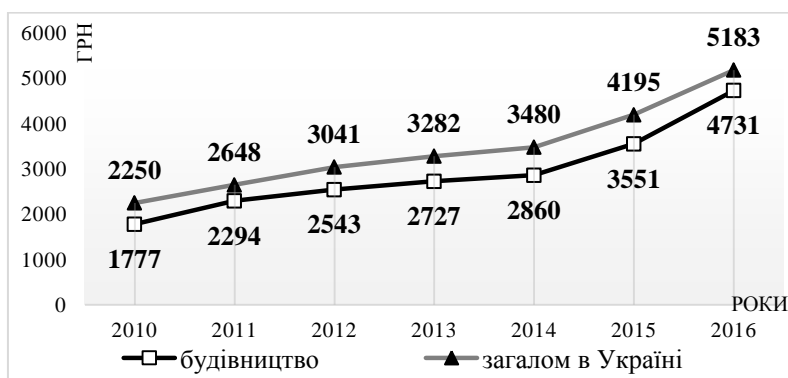

Рис. 1. Динаміка значень середньомісячної заробітної плати штатних працівників у будівельній сфері та Україні загалом за 2010–2016 рр.

Примітка: побудовано на основі даних [2]

Оцінюючи ефективність персоналу крізь призму показників продуктивності, рентабельності та інвестовіддачі праці (табл. 2), встановлено, що за період 2010–2016 рр. вона підвищилася. Так, у 2016 році на одного зайнятого в будівельній сфері припадало 692 800 грн обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг), що у 3,4 рази більше, ніж у 2010-му. Не зважаючи на те, що впродовж 2010–2016 рр. кількість зайнятих скоротилася у 1,5 разів, обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) у будівництві зросли в 1,7 разів.

Таблиця 2

Динаміка значень показників ефективності діяльності персоналу в будівельній сфері в Україні за 2010–2016 рр.

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Продуктивність праці, млн. грн/тис. ос	204,9	278,3	379,0	379,7	525,9	575,9	692,8
Рентабельність праці, грн/грн	8,8	9,6	10,3	10,3	9,9	12,3	13,5
Інвестовіддача праці, грн/грн	2,5	2,4	2,5	2,8	2,2	3,5	3,3

Джерело: власні розрахунки автора на основі даних [2]

У 2016 році 1 грн витрат на персонал забезпечила 13,5 грн реалізованої продукції (товарів, послуг) і 3,3 грн капітальних інвестицій. Це в 1,5 і 1,3 разів, відповідно, більше, ніж у 2010 році. За період 2010–2016 рр. обсяги капітальних інвестицій зросли в 1,5 разів, тоді як витрат на персонал – 1,1 рази.

Оцінюючи середньорічні темпи приросту продуктивності праці і заробітної плати працівників будівельної діяльності, встановлено, що в середньому впродовж 2010–2016 рр. продуктивність праці на будівельних підприємствах щороку зростала вищими темпами, ніж заробітна плата працівників: 122,5% проти 117,7%.

Таким чином, в Україні за останні сім років спостерігається зменшення кількості зайнятих у будівництві. Це обумовлено значним скороченням кількості будівельних підприємств в Україні, низьким рівнем оплати праці, порівняно з країнами-сусідами, нестабільними умовами господарювання. Разом з тим, ефективність діяльності персоналу на будівельних підприємствах України є задовільною і має позитивну динаміку росту.

Список використаної літератури

1. Загальній тенденції тіньової економіки України у I кварталі 2017 року / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – К. – 22 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>